

Wijziging van alimentatie

Juridisch kader en praktische tips

3 ■ 2024

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltens
Mr. dr. Sander Kole
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. Anouk Wakker
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam

© 2024 JurisDidact, Gorssel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 194,50 (excl. btw), tenzij anders vermeld. Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 5

Pretoets – 7

Blok A

Wijziging partneralimentatie

A1 Inleiding – 11

A2 De grondslag voor wijziging van alimentatie – 11

A3 Wijziging rechterlijke uitspraak – 11

A4 Wijziging overeenkomst – 16

A5 Niet-wijzigingsbeding partneralimentatie – 21

A6 Wijziging alimentatie voorlopige voorzieningen – 24

Blok B

Wijziging kinderalimentatie

B1 Inleiding – 27

B2 Wijziging kinderalimentatie: algemeen – 27

B3 Niet-wijzigingsbeding kinderalimentatie – 28

B4 Bewuste afwijking van de wettelijke maatstaven bij kinderalimentatie – 30

Blok C

Ingangsdatum gewijzigde alimentatie en praktische tips

C1 Inleiding – 32

C2 Ingangsdatum – 33

C3 Wijziging met terugwerkende kracht – 34

- C4** De terugbetalingsverplichting – **38**
 - C5** Wettelijke indexering – **40**
 - C6** Praktische tips in wijzigingsprocedures – **42**
-

Afkortingenlijst – **43**

Antwoorden pretoets en casuïstiek – **44**

Noten – **47**

Toetsvragen – **50**

Inleiding

De afgelopen jaren is er veel jurisprudentie van de Hoge Raad verschenen die ziet op de wijziging van alimentatie, zoals de uitspraak van de Hoge Raad van 19 maart 2021 (ECLI:NL:HR:2021:422) over de bewuste afwijking van de wettelijke maatstaven bij afspraken over kinderalimentatie.

Deze cursus zet de wijzigingsmogelijkheden van kinder- en partneralimentatie uiteen, waarbij ook de verschillen tussen een bodemprocedure en een procedure voorlopige voorzieningen aan bod komen. Daarnaast behandelt de cursus de ingangsdatum van de gewijzigde alimentatie en praktische tips.

Deze cursus bestaat uit de volgende blokken:

Wijziging partneralimentatie

Wijziging kinderalimentatie

Ingangsdatum gewijzigde alimentatie en praktische tips

Blok A

Blok B

Blok C

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- kent u de gronden voor wijziging van alimentatie in de bodemprocedure en de procedure voorlopige voorzieningen;
- weet u in hoeverre een alimentatiebeslissing gezag van gewijsde kent;
- kent u de uitgangspunten die gelden voor de bepaling van de ingangsdatum van een alimentatiebeslissing;
- kent u de uitgangspunten van een wijziging van alimentatie met terugwerkende kracht, zowel in het geval sprake is van te veel betaalde alimentatie als in het geval wanneer sprake is van nabetaling door de alimentatieplichtige als het geval de alimentatieplichtige nauwelijks aan zijn alimentatieverplichting heeft voldaan;
- kent u het effect van een wijziging met terugwerkende kracht op de wettelijke indexering;
- weet u in hoeverre te veel betaalde alimentatie kan worden verrekend met toekomstige alimentatie;
- kent u de actuele jurisprudentie die van belang is voor de wijziging van alimentatie;
- kent u de aandachtspunten in wijzigingsprocedures en krijgt u praktische tips.

■ Opmerking

Deze nascholing bestaat uit drie gedeelten, Blokken A, B en C. U zult voor elk van de blokken ongeveer een uur nodig hebben.

■ *Criteria toets*

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist beantwoordt. U kunt tweemaal herkansen.

■ *Over de docent*

Mr. A. (Anouk) Wakker is docente voor verschillende opleidingsinstituten. In het bijzonder doceert zij alimentatierecht en -rekenen. Zij is lange tijd werkzaam geweest als familierechtadvocaat en mediator. Ook is zij werkzaam geweest bij de Rechtbank Midden-Nederland als onder meer stafjurist op de afdeling Familierecht.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennisniveau is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De resultaten van deze pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Voor de wijziging van alimentatie, vastgesteld in het kader van voorlopige voorzieningen:
 - A geldt dezelfde maatstaf als een alimentatieverplichting vastgesteld in het kader van een bodemprocedure.
 - B geldt een andere maatstaf dan een alimentatieverplichting vastgesteld in het kader van een bodemprocedure.
 - C geldt alleen dezelfde maatstaf als een alimentatieverplichting vastgesteld in het kader van een bodemprocedure als het partneralimentatie betreft.
 - D geldt alleen dezelfde maatstaf als een alimentatieverplichting vastgesteld in het kader van een bodemprocedure als het kinderalimentatie betreft.

- 2 De volgende ingangsdatum geldt als uitgangspunt voor een wijziging van de alimentatie:
 - A De datum van indiening van het verzoekschrift.
 - B De datum van de beschikking.
 - C De datum waarop zich een wijziging van omstandigheden heeft voorgedaan.
 - D Geen van bovenstaande antwoorden is juist.

- 3 De rechter die een onderhoudsverplichting verlaagt met ingang van een vóór zijn uitspraak gelegen datum zal moeten beoordelen in hoeverre een daaruit voortvloeiende terugbetalingsverplichting in redelijkheid kan worden aanvaard.
 - A Hij is bij die beoordeling altijd afhankelijk van een door de onderhoudsgerechtigde gevoerd, op die terugbetaling betrekking hebbend verweer.
 - B Hij is bij die beoordeling onder bepaalde omstandigheden afhankelijk van een door de onderhoudsgerechtigde gevoerd, op die terugbetaling betrekking hebbend verweer.
 - C Hij is bij die beoordeling niet afhankelijk van een door de onderhoudsgerechtigde gevoerd, op die terugbetaling betrekking hebbend verweer.
 - D Geen van bovenstaande antwoorden is juist.

- 4 Gronden voor een wijziging van een alimentatie-uitspraak kunnen zijn:
- A een relevante wijziging van omstandigheden waardoor de alimentatie ophoudt aan de wettelijke maatstaven te voldoen of als bij de uitspraak uit is gegaan van onjuiste of onvolledige gegevens waardoor de uitspraak van aanvang af niet aan de wettelijke maatstaven heeft beantwoord.
 - B een relevante wijziging van omstandigheden waardoor de alimentatie ophoudt aan de wettelijke maatstaven te voldoen of omdat de uitspraak is gedaan onder een grove miskenning van de wettelijke maatstaven.
 - C een grove miskenning door de rechter van de wettelijke maatstaven of als bij de uitspraak uit is gegaan van onjuiste of onvolledige gegevens waardoor de uitspraak van aanvang af niet aan de wettelijke maatstaven heeft beantwoord.
 - D een aanzienlijke wijziging van omstandigheden waardoor de alimentatie ophoudt aan de wettelijke maatstaven te voldoen of als bij de uitspraak uit is gegaan van onjuiste of onvolledige gegevens waardoor de uitspraak van aanvang af niet aan de wettelijke maatstaven heeft beantwoord.
- 5 Van een grove miskenning van de wettelijke maatstaven in de zin van art. 1:401 lid 5 BW is sprake:
- A bij iedere discrepantie tussen de bijdrage die partijen zijn overeengekomen en de bijdrage waartoe de rechter zou zijn gekomen.
 - B als partijen opzettelijk zijn afgeweken van de wettelijke maatstaven.
 - C als de bijdrage die partijen zijn overeengekomen meer dan 50 tot 100% lager of hoger is dan de bijdrage waartoe de rechter zou zijn gekomen.
 - D als er een wanverhouding bestaat tussen hetgeen partijen zijn overeengekomen en de bijdrage waartoe de rechter zou zijn gekomen. Het gaat dan om de situatie dat partijen onopzettelijk door onjuist inzicht of onjuiste gegevens van de wettelijke maatstaven zijn afgeweken.
- 6 Tijdsverloop levert volgens de Hoge Raad:
- A een wijziging van omstandigheden op.
 - B geen wijziging van omstandigheden op.
 - C onder bijzondere omstandigheden een wijziging van omstandigheden op.
 - D De Hoge Raad heeft zich over het voorgaande nog nooit uitgelaten.

7 Art. 1:159 lid 3 BW:

- A is alleen van toepassing op partneralimentatie.
- B is alleen van toepassing op kinderalimentatie.
- C is van toepassing op kinder- en partneralimentatie.
- D is van toepassing op partneralimentatie en, als sprake is van een bewuste afwijking van de wettelijke maatstaven bij afspraken over kinderalimentatie, ook op kinderalimentatie in geval van een wijzigingsverzoek.

8 Een niet-wijzigingsbeding in een echtscheidingsconvenant:

- A kan niet rechtsgeldig voorafgaand aan de echtscheiding worden aangegaan.
- B vervalt als de overeenkomst voor de indiening van het echtscheidingsverzoek is aangegaan, tenzij dit binnen twee maanden na de overeenkomst is ingediend.
- C vervalt als de overeenkomst voor de indiening van het echtscheidingsverzoek is aangegaan, tenzij dit binnen drie maanden na de overeenkomst is ingediend.
- D kan nooit vervallen.

9 Als partijen bij hun afspraken over partneralimentatie slechts ten aanzien van bepaalde posten bewust zijn afgeweken van de wettelijke maatstaven, dan:

- A geldt de terughoudendheid die de rechter moet betrachten bij een verzoek tot wijziging alleen ten aanzien van de specifieke punten waarop bewust is afgeweken.
- B geldt de terughoudendheid die de rechter moet betrachten bij een verzoek tot wijziging ten aanzien van de gehele overeenkomst.
- C geldt geen terughoudendheid voor de rechter bij een verzoek tot wijziging.
- D Geen van bovenstaande antwoorden is juist.

10 Welke stelling is niet juist?

- A Wijziging van de alimentatie op grond van art. 1:401 lid 4 BW kan ook van toepassing zijn, ondanks dat door een fout van de advocaat uit is gegaan van onjuiste gegevens.
- B Een onjuiste toekomstverwachting kan een onjuist/onvolledig gegeven opleveren in de zin van art. 1:401 lid 4 BW.
- C Een onjuist juridisch oordeel kan ook een onjuist gegeven opleveren in de zin van art. 1:401 lid 4 BW.
- D Voor een geslaagd beroep op art. 1:401 lid 4 BW maakt het niet uit of herstel in hoger beroep had kunnen plaatsvinden.

CASUS 1

Bart en Jasmijn

Bij echtscheidingsbeschikking van 1 maart 2020 heeft de rechter bepaald dat Bart € 1.000 per maand aan partneralimentatie aan Jasmijn moet betalen. Partijen waren deze bijdrage in hun echtscheidingsconvenant overeengekomen en de rechtbank heeft deze bijdrage op verzoek van partijen in het dictum van de beslissing opgenomen. Bart wil nu een wijziging van deze alimentatie.

- a Op welke gronden kan Bart wijziging van de partneralimentatie verzoeken?

Bart voert aan dat hij de alimentatieafpraak heeft gemaakt onder een grove miskennen van wettelijke maatstaven. Hij heeft deze bijdrage destijds met Jasmijn afgesproken, omdat dit het bedrag was dat hij maandelijks op de huishoudrekening stortte. De mediator heeft Bart en Jasmijn ten tijde van de scheiding gewezen op de wettelijke maatstaven van draagkracht en behoefte, maar geen alimentatieberekening opgesteld, omdat zowel Bart als Jasmijn daarvoor geen kosten wilden maken. Uit de alimentatieberekening die de advocaat van Bart nu heeft gemaakt, volgt een partneralimentatie van € 500 per maand.

- b Welk verweer zou u voeren als advocaat van Jasmijn?

- c Stel, dat het verweer van Jasmijn op zou gaan, op grond van welk criterium zou toch om wijziging van de alimentatie kunnen worden verzocht?

A1

Inleiding

Art. 1:401 BW regelt de wijziging van een rechterlijke uitspraak of een overeenkomst betreffende levensonderhoud. Het maakt geen onderscheid tussen kinder- of partneralimentatie en ziet dus op beide. De afgelopen jaren is er evenwel jurisprudentie van de Hoge Raad verschenen die duidelijk maakt dat voor de wijziging van kinderalimentatie in bepaalde gevallen andere criteria gelden dan voor de wijziging van partneralimentatie. Daarom gaat deze cursus eerst in op de wijzigingsmogelijkheden van partneralimentatie en daarna op de wijzigingsmogelijkheden van kinderalimentatie.

A2

De grondslag voor wijziging van alimentatie

■ Art. 1:401 BW

De grondslag voor wijziging van alimentatie is te vinden in art. 1:401 BW, mits partijen geen zogenoemd niet-wijzigingsbeding zijn overeengekomen. In het laatste geval geeft art. 1:159 lid 3 BW de grondslag voor wijziging van de alimentatieverplichting. Daarop gaat de cursus later in.

Omdat de gronden voor wijziging volgens art. 1:401 BW verschillen, is het allereerst van belang goed onderscheid te maken tussen of het gaat om de wijziging van een rechterlijke uitspraak betreffende levensonderhoud dan wel om de wijziging van een overeenkomst betreffende levensonderhoud. De mogelijkheden tot wijziging van een uitspraak zijn geregeld in lid 1 en lid 4, terwijl de mogelijkheden tot wijziging van een overeenkomst zijn geregeld in (eveneens) lid 1 en lid 5.

A3

Wijziging rechterlijke uitspraak

■ Wijziging van omstandigheden

Lid 1 geeft de mogelijkheid een uitspraak te wijzigen (of in te trekken) als sprake is van een relevante wijziging van omstandigheden waardoor de alimentatie ophoudt aan de wettelijke maatstaven te voldoen. Het moet gaan om een wijziging van de omstandigheden zoals waarvan de rechter bij zijn uitspraak is uitgegaan. Verder is van belang de voorzienbaarheid van een wijziging. Een omstandigheid kan voorzienbaar zijn, maar de vraag is of daarmee ook bij de beslissing rekening is gehouden.¹

Zoals gezegd, wordt gesproken over een relevante wijziging van omstandigheden. De wijziging moet zodanig relevant zijn dat de

eerder vastgestelde bijdrage niet meer in overeenstemming is met de behoefte en de draagkracht. Dat kan een lastig punt zijn. Want wanneer is dat het geval? In de rechtspraak zie je dat de ene rechter bij een gestelde wijziging gelijk oordeelt dat de betreffende partij 'binnen' is, oftewel ontvankelijk is in zijn verzoek. Zo oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden op 2 oktober 2018² dat, indien een verzoeker stelt dat zich een wijziging van de omstandigheden in de zin van art. 1:401 lid 1 BW heeft voorgedaan, de verzoeker in zoverre ontvankelijk is in zijn verzoek. Als de rechter vervolgens vaststelt dat geen sprake is van een (rechtens relevante) wijziging van omstandigheden, moet een afwijzing van het verzoek volgen.

De andere rechter gaat eerst rekenen zonder zich over de ontvankelijkheid uit te laten, zo laat de uitspraak van het Hof Amsterdam van 10 maart 2020³ zien. De man vraagt wijziging van de door hem betaalde kinderalimentatie van nu € 174 per maand, omdat hij arbeidsongeschikt is en geen verdien capaciteit heeft. Op basis van onder meer de WIA-uitkering van de man berekent het hof zijn draagkracht op € 169,40 per maand. Dit acht het hof een zodanig gering verschil dat volgens het hof geen sprake is van een relevante wijziging van omstandigheden. Het hof bekrachtigt de beschikking van de rechtbank waarbij het verzoek van de man is afgewezen.

De zaak die leidde tot de uitspraak van de Hoge Raad van 16 juli 2021⁴ laat iets anders zien. Het Hof Den Haag had zonder verdere berekening geoordeeld dat de loonsverhoging van de man van ruim € 1.500 netto per maand een herbeoordeling van de partneralimentatie niet rechtvaardigde. Volgens het hof betrof de verhoging van het inkomen van de man een, binnen de organisatie waar de man werkzaam was, gebruikelijke en aanvaardbare loonsverhoging. De loonsverhoging was volgens het hof in hoofdzaak het gevolg van indexatie. Er was volgens het hof geen sprake van een zodanig rechtens relevante wijziging dat een herbeoordeling gerechtvaardigd was. De partneralimentatie was immers ook ieder jaar geïndexeerd. Het hof vernietigde daarom de beschikking van de rechtbank waarbij de partneralimentatie was gewijzigd. Kon het hof tot dit oordeel komen? Ja, zo concludeert de A-G. De rechter is namelijk vrij om te bepalen aan welke omstandigheden hij betekenis wil toekennen. De rechter kán volgens art. 1:401 BW de alimentatie immers wijzigen. De rechter is in beginsel vrij om te beoordelen of en zo ja, aan welke omstandigheden hij bij zijn beslissing betekenis wil toekennen. Ook in de verminderde frequentie van de zorgregeling zag het hof geen wijziging van omstandigheden die zou moeten leiden tot een hernieuwde beoordeling van de behoefte en draagkracht in het kader van de kinderalimentatie. De Hoge Raad verwierp het beroep onder verwijzing naar art. 81 RO.